

ANALIZA WZORÓW OBRAŻEŃ U OSÓB ZMARŁYCH W DWÓCH NAZISTOWSKICH OBOZACH KONCENTRACYJNYCH Z CZASÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ: KL STUTTHOF I KL TREBLINKA I

Autor: Joanna Drath

Streszczenie.

Jednym z podstawowych zadań antropologa sądowego jest analiza obrażeń, szczególnie tych, które powstały okołosmiertnie. Dzięki wiedzy i umiejętnościom w rozróżnieniu normalnej budowy kości od kości patologicznej antropolog jest niezastąpiony w ocenie mechanizmu powstania obrażenia, czasu jego powstania, energii i siły zadającej uraz, sekwencji i ilości uderzeń oraz narzędzia, które przyczyniło się do powstania zmiany na kości. Te kompetencje są kluczowe w procesie określania przyczyny i okoliczności zgonu na materiale szkieletowym, co ostatecznie należy do obowiązków lekarza sądowego.

W czasie drugiej wojny światowej na terenach okupowanej Polski, Niemcy skonstruowali różnego rodzaju obozy, w których więzili, torturowali i zabijali ludzi. Jednak szczegółów tych mordów nie poznano do dziś. Poprzez współpracę Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie z Instytutem Pamięci Narodowej w latach 2018 i 2019 dokonano ekshumacji i analizy szczątków szkieletowych ofiar zamordowanych w obozie koncentracyjnym Stutthof i w obozie pracy Treblinka I.

Analiza obejmowała m.in. obrażenia powstałe okołosmiertnie, szczególnie te, które mogły bezpośrednio przyczynić się do zgonu ofiar. Szczątki kostne w obydwu przypadkach znajdowały się w stanie przemieszanym, ale pomimo tych trudności, udało się wykryć i przeanalizować wzory obrażeń powstałych na kościach. Celem pracy było wykazanie różnic i podobieństw we wzorach obrażeń okołosmiertnych zaobserwowanych na szczątkach szkieletowych ofiar obozu KL Stutthof i AL Treblinka I.

Wyniki badań ukazały, że zarówno na szkieletach z obozu Stutthof, jak i z obozu w Treblince przeważają obrażenia kości czaszek. U obydwu grup spotykane są obrażenia powstałe wskutek uderzeń narzędziem twardym i tęnym, postrzału z broni palnej i uderzenia narzędziem ostrokrawędzistym, z ogromną przewagą uderzeń narzędziami twardymi i tęnymi. Jednakże występują pewne różnice we wzorach obrażeń pomiędzy obiema badanymi grupami. W przypadku ofiar Stutthofu obrażenia najczęściej są typu liniowego i promienistego, z lokalizacją powyżej „linii runda kapelusza”. Natomiast w przypadku ofiar Treblinki często spotykane były obrażenia depresyjne i koncentryczne z lokalizacją na tylnej części głowy (kość potyliczna lub tylna część kości ciemieniowych). Ponadto zaobserwowano różnice w ilości występowania obrażeń postkranialnych. Znacząco więcej obrażeń występuje u ofiar z obozu w Treblince niż w Stutthofie. U ofiar Treblinki wykryto dodatkowo liczne złamania kości

twarzoczaszki, takich jak szczęka, nos, okolice oczodołów, żuchwa, co było raczej niespotykane u ofiar Stutthofu.

Ukazane rezultaty przebadanych wzorów pozwoliły na wyciągnięcie wniosków na temat przypuszczalnej okoliczności śmierci ofiar. Prawdopodobnie ofiary obydwu obozów zmarły na skutek karygodnego działania osób trzecich. U ofiar obozu Stutthof brak złamań kości twarzoczaszki i nieliczne złamania kości postkranialnych może świadczyć o tym, że ofiary mogły być skrupowane w czasie egzekucji, lub też były nieświadome zbliżającej się śmierci i nie stawiały oporu napastnikom. Zaobserwowany typ obrażeń na kościach czaszek często jest spotykany w momencie uderzenia w głowę niepodpartą, swobodną do poruszania się.

Natomiast u ofiar obozu Treblinka I zauważono liczne złamania kości twarzoczaszki i kości postkranialnych, szczególnie tych, które budują obręcz barkową i rękę. Może to oznaczać, że ofiary stawiały opór agresorom i próbowały się bronić przed uderzeniami napastników. Na kościach czaszek pojawia się typ obrażeń koncentrycznych i depresyjnych, co często jest spotykane u ofiar uderzeń narzędziem twardym i tępym o dość małej powierzchni (np. młotek lub pałka) w głowę podpartą na twardym podłożu (np. na pieńku lub kamieniu).

Różnorodność typów obrażeń, jak i lokalizacji miejsc uderzeń, u ofiar obydwu obozów pozwala wnioskować, że do zabicia więźniów przyczyniło się wielu napastników.

Zademonstrowane wyniki badań udowodniły wartość analiz wzorów obrażeń w procesie oszacowania przyczyny i okoliczności śmierci ofiar w stanie zeszkieletowanym. Badania można w przyszłości rozszerzyć o szczegółową analizę fraktograficzną zaobserwowanych złamań.